

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Έκδοσις ΜΟΥΣΙΚΗΣ & ΕΚΔΟΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ — ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 3

Συντάσσεται από Έπιτροπή — Διηγήτς Π. ΚΟΤΣΙΡΙΑΔΗΣ

ΕΤΟΣ Γ'

ΑΡΙΘ. 38

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1951

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΝ 3.500

ΑΛΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΑΛΛΑΟΥΝΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗ ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ

(2ον τελευταϊον)

Εν πρώτοις πρέπει να διορθώσω ένα λάθος που παρειόφθυσε στο προηγούμενο άρθρο μου (βλέπε «Μουσικήν Κίνηση» άριθ. φύλλου 37). Δέν ζέρω πώς άνακατώρησαν οι φράσεις στην δεύτερη στήλη της δεύτερης σελίδας και όχι μόνο δέν έβγαίνε νόημα, αλλά και όπρηχε ή άνακριβεία, ότι ή όρχήστρα της Όπερας του Βελιγραδίου άποτελείται από 115 μουσικούς, ενώ έγραφα 55 και ένοχούεται από μουσικούς της «Συμφωνικής Όρχήστρας» όταν πρόκειται για έργο που άπαιτεί μεγάλη όρχήστρα—Βάγκνερ π. χ. Η «Συμφωνική Όρχήστρα» έμως του Βελιγραδίου άποτελείται από 100 - 115 μουσικούς—άνόλογα με τα προγράμματα που έκτελεί κάθε φορά. Το κόρο άποτελείται από 90 τραγουδιστές και τραγουδιστριες, το «κόρ ντέ μπαλλέ» από 62 χορευτές και χορευτήρες με τρεις χορογράφους κ' έναν διευθυντή-χορογράφο. Πρώτη χορευτήρια ή Ροθ Πάρνελ, πρώτος χορευτής ό Μπράνκο Μάρκοβιτς, 5 μαέστροι, έκτός από τόν Γενικό Διευθυντή, 11 τονόροι, 8 βαρύτονοι, 8 ύψιφωνες κ.λ.π. κ.λ.π.—δέν ένδιαφέρει, βέβαια, τώρα ν' άπαριθμώ το προσωπικό της Όπερας του Βελιγραδίου ή τών άλλων Κρατικών Θεάτρων Μελοδράματος. Ένδιαφέρει όμως να πώ ότι όλοι αύτοι οι καλλιτέχνες—μαέστροι, τραγουδιστές, χορογράφοι καθώς και οι μουσικοί σ' όλες τίς όρχήστρες τίς σημερινής Γιουγκοσλαβίας—είναι όλοι ντόπιοι και έχουν σπουδάσει όλοι, έκτός από ελάχιστα έξαιρέσεις, στις Μουσικές Άκαδημίες, στα Ώδεια, στις Μουσικές Σχολές τών διαφόρων πόλεων της Γιουγκοσλαβίας. Λίγοι έχουν σπουδάσει στην Πράγα, όπως ό γενικός διευθυντής της Όπερας του Βελιγραδίου κ. Όσκαρ Ντανόν, μερικοί στη Βιέννη. Και όλοι είναι νέοι, κανείς σχεδόν δέν είναι πάνω από σαράντα έτών, έκτός από τούς παλρούς, τούς φημισμένους και μεγάλους, όπως π. χ. ό μαέστρος και συνθέτης Λόβρο Μάτατσιτς στα Σκόπια, που θεωρείται κορυφή και διευθύνει αύχρη και στο Έξωτερικό, ό Ιβάν Γκότοβατς στα Ζάγκρεμπ, ό Έλληνικής καταγωγής (άπό την Όδησο) Βόρις Παταδόπουλος (Παταντόπουλος) στο Σεράγεβο—περισσότερο γνωστός ως συνθέτης—και μερικοί άλλοι. Κανένας ξένος. Νέοι και οι σκηνογράφοι και οι ένδοματολόγοι, νέοι και οι σκηνοθέτες. Στην Όπερα του Βελιγραδίου έννορία τρεις νεαρότατες κοπέλλες, 22 — 24 έτών, που έργάζονται ως σκηνογράφοι και κοουστούμη μαζύ με άλλους τρεις νέους—όλοι άπόφοιτοι της Άκαδημίας Καλών Τεχνών του Βελιγραδίου.

Τι παίζουν οι Όπερες της Γιουγκοσλαβίας; Όλο το Ίταλικό ρεπερτόριο, Μότσαρτ, πολλές Γαλλικές όπερες—Φάουστ, Μανόν, Βέρθερο, Κάρμεν κ. ά.—Βάγκνερ έκτός από το «Δαχτυλίδι τών Νιμπελούνγκεν», και το «Πάρισάβος», που δέν δόθηκαν έκόμα—άλλά και πολλά Ρωσικά έργα, όπως το «Βόρις Γκοντούνωφ» του Μουσσόργκσκυ μ' έναν περίφημο μπάσο, τόν Νικόλα Ισβίτς, άλλες όπερες Τσαϊκόφσκυ, Μποροντίν, Γκλίλκα, κ. ά. Συχνά, τόσο ή Όπερα του Βελιγραδίου, όσο και τών άλλων πόλεων δίνουν «βροδιές Μπαλλέτος» όπως ή «Κοπέλλια» του Ντελίμπ, αλλά και πολλά μπαλέττα Γιουγκοσλάβων συνθετών, όπως «Ο Θρόλος της Όχρίδος» του Χριστίτς, που είναι το πρώτο «έθνικό» χορευτικό έργο που γράφτηκε στη Γιουγκοσλαβία, «Η Καρδιά» του Μπορόνβιτς, ή «Μπαλλάντα ένός Μεσαιωνικού Έρωτα» του Λότκα. Δίνουν επίσης την «Σχεχράζατ» του Ρίμσκυ Κορόσακφ και το μπαλλέττο του Προκοφιέφ «Ρωμαιοί και Ψουλίττας».

Οι Γιουγκοσλάβοι έχουν μία μεγάλη χορευτική παράδοση που βασίζεται στο Ρωσικό μπαλλέττο άπ' τή μία μεριά, στους έθνικούς λαϊκούς χορούς άπ' τήν άλλη, που καλλιεργούν με μεγάλη προσοχή και έπιμέλεια—άλλως τε, φέτος, στο Φέστιβαλ του Έδιμβούργου, το Έθνικό Γιουγκοσλαβικό Μπαλλέτο έκνισε τόν γενικό θαυμασμό και πήρε ένα πρώτο βραβείο... Στο Σεράγιεβο, όπου είδα μία παράσταση «Φάουστ», όπο τήν διεύθυνει το Ίβν Στάιτσερ έμεινα κατάπληκτη από το μπαλλέτο. Στο Σεράγιεβο, που ή όπερα του Ιβρόθκε μόλις στα 1946—μέ το νέο καθεστώς—καθώς και ή Συμφωνική του Όρχήστρα...

Καθώς δια αύτα τα Ιδρύματα—Όπερες, Συμφωνικές Όρχήστρες, Γραφεία Συναυλιών, όλα τα Θεάτρα—είναι Κρατικά, φόρος δέν υπάρχει και τα εισιτήρια είναι προσιτά σ' όλο τόν κόσμο. Και είναι άφάνταστο πόσο φιλόμυσο είναι το κοινό όλης της Γιουγκοσλαβίας, τόσο στην παλιά Σερβία, όσο και στις νέες Δημοκρατίες. Έκείνος που θα έπιχεριόσε να πάη ν' αγοράσώ μόνο στην Ιδιότητα τούς ως ξένης δημοσιογράφου, που οι διάφοροι διευθυντές στις διάφορες πόλεις που έπισκέφθηκα, είχαν τήν ενόχνη να με προσκαλούν στο θεωρείο της Διευθόνσεως. Στο Βελιγράδι μάλιστα, όπου έμεινα περισσότερες ημέρες, είχε δοθη

διαταγή να μ' αφήνουν να μπαίνω ελεύθερα. Δεν εἶδα οὔτε μια βραδιά νάχη μείνει ἀδεια μιά θέσις.

Ποῦ ὀφείλεται αὐτό τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ κοινού; Σίγουρα, οἱ θηρῆς τιμῆς τῶν εἰσιτηρίων παί- ζουν ἕνα μεγάλο ρόλο, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ κατάλληλη προπαγάνδα ἀπὸ Κρατικῆς ὀργανώσεως, ἡ διαμονὴ φθηνῶν εἰσιτηρίων ἢ καὶ δωρεάν στὰ ἔργαστάσια στὰ σχολεῖα, παντοῦ, ποῦ τὸνώνει αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον. Ἔπειτα εἶναι καὶ ἡ παράδοσις: Ἐκτός τῆς Σλαβικῆς, στὴν παλιὰ Σερβία, ἡ γειτονία τῆς Αὐστρίας, ἡ ἐπί- φρασις τῆς Βιέννης ἤπληρε ἀνάκαθεν ἕνας σημαντικὸς παράγων καὶ δημιουργὸς παραδόσεως.

Ἡ Μουσικὴ καὶ ἡ Τέχνη γενικὰ, δὲν εἶναι στὴ Γιουγκοσλαβία μιὰ ἀπόλαυσις τῶν «ἀλλίων», μιᾶς ὠ- ρισμένης «ἀνώτερης τάξεως», ἀλλὰ ὅλου τοῦ λαοῦ ποῦ πέραν ἐνεργὸ μέρος καὶ ζωντανὸ ἐνδιαφέρον στὴ μου- σικῇ αὐτῇ κίνησι. Ἄλλως τε, ὅταν ὑπάρχουν τόσες Συμφωνικῆς Ὀρχήστρες καὶ τόσες Ὀπερες, τόσοι δη- λαδῆ μουσικοὶ, καταντᾶει νὰ μὴν ὑπάρχη πᾶσι σπιτί, οἰκογένεια, ποῦ ἕνα τουλάχιστον μέλος τῆς νὰ μὴν εἶναι μουσικός, ἢ τραγουδιστής, ἢ ἡθοποιός ἢ σκηνο- θέτης ἢ ὅ,τι ἄλλο εἶδος... Καὶ ἂν ἡ Γιουγκοσλαβία ἔχει ὀπισθὴν τεράστιες καταστροφές κι' ἐν σήμερα ἀκόμα ὁ λαὸς ὀφίσταται πολλὲς στερήσεις, τὸ Κράτος παρέχει ὅσπερ εὐκόλως ἔχει τὴ μουσικὴ μὀρφοσι στὰ Ὁδεῖα καὶ στίς Ἀκαδημίας καὶ οἱ καλλιτέχνες, καθὼς καὶ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι εἶναι τὰ εἰσπιδόμενα παιδιὰ τῆς κυβερνήσεως. Ἐνας μαέστρος πληρώνεται καλλιτέρα ἀπὸ ἕναν ὕπουργὸν... Ἔτσι, ἀπὸ τὴ μου- σικῇ αὐτῇ καλλιέργεια, ἔχουν ἐξετεταχθῆ κιόλας σπά- νια Λουλουδία: Ὅπως ἐμεῖς καμαρώνουμε γιὰ τὴν Ἑλένη Νικολαΐδου ἢ τὸν Μοσχονά, ἢ τὴν Τασπούλου ἢ Γιουγκοσλαβία εἶναι περήφανη γιὰ τὴν Ζίγκα Κούντς, δραματικῇ ὕψιφωσι στὴ «Μετροπόλιταν Ὀπερα» τῆς Ν. Ὀρκῆς, γιὰ τὸν τενόρο Ἄντον Ντερμότα τῆς Κρα- τικῆς Ὀπερας τῆς Βιέννης, γιὰ μιὰ ἀκόμα ὕψιφωσι, νέα αὐτῇ, τὴν Ντράγκιτσα Μαρτίνς, ποῦ φέτος θριάμ- βευσε στὸ Σάλταμπουργκ ὑπὸ τὸν Φουρτβαϊγκλερ. Καὶ πόσοι μαέστροι, ποῦ ἤδη μετακαλοῦνται στὸ Ἐξωτε- ρικὸ καὶ πόσοι συνθέτες... Ἀλήθεια, κάθε Συμφω- νικῇ Ὀρχήστρα, κάθε Ὀπερα, εἶναι ὑποχρεωμένες ἀπὸ τὸ Κράτος νὰ ἐκτελοῦν ὠρισμένο ὀρισμὸ ἔργων Γιουγκοσλαβῶν συνθετῶν, ἀλλὰ καὶ κάθε σολίστας Γιουγκοσλαβὸς ἔχει τὴν ἴδια ὑποχρέωσι. Καὶ ὅταν ἕνα ἔργο ἀρῆσει καὶ τύχη τῆς γενικῆς ἐπιδοκιμασίας, τότε θὰ τυπωθῆ δωρεάν τῆς κυβερνήσεως. Σὲ κάθε πόλι σχεδὸν ποῦ ἔπαιξε ἡ Αἴλα Λαλασούν, στὸ τέλος τῆς συναυλίας δεχόταν ἕνα «δῶρο» ἐκ μέρους τοῦ τοπικοῦ «Γραφείου Συναυλιῶν»: Τὰ ἔργα γιὰ πιάνο τῶν ντό- πων συνθετῶν, καλοτυπωμένα καὶ καλοδεμένα—δωπά ναις τῆς κυβερνήσεως.

Οἱ συνθέτες τῆς Γιουγκοσλαβίας, ἀπ' τοὺς ὁποῖους ἀνέφερα μερικὰ ὀνόματα παραπάνω, ἐμπνέονται κυρίως ἀπὸ τὸ λαϊκὸ χορὸ. Κι' ἐδῶ βλέπει κανεὶς κάτι τὸ πα- ρέξονο ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀπόλυτα φυσικὸ ὅμως ἂν μελετήσῃ πῶς βαθειὰ τὸ πράγμα: Οἱ περισσότεροι καὶ πῶς ἀξιοὶ συνθέτες τῆς Γιουγκοσλαβίας εἶναι Σέρβοι, ἀπ' τὴν παλιὰ Σερβία, ἐνῶ ἡ Κροατία καὶ ἡ Σλοβε- νία π.χ. μ' ὅλο τὸν ἀνώτερο πολιτισμὸ τους δὲν ἔχουν νὰ παρουσιάσουν πολλοὺς μουσικοὺς δημιουργοὺς. Γιατί; Ἀπειθῆ δὲν ἔχουν τὸν πλοῦτο τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τῶν ἔθνικων χορῶν, τοὺς θρόλους καὶ τίς

παραδόσεις τῆς παλιᾶς Σερβίας. Καὶ «μουσικῇ δημι- ουργία» ἔδρα τοῦ ὀνόματος καὶ ἔδρα νὰ σταθῆ πάνω ἀπὸ τόπο καὶ χρόνον, δὲν μπορεῖ νὰ βοηθῆ χωρὶς «χα- ρακτῆρα»: Τὸ λαϊκὸ τραγοῦδι εἶναι πηγή. Καὶ στὴ Γιουγκοσλαβία δίνεται μεγάλη προσοχὴ στὴ διατήρησι αὐτῆς τῆς πηγῆς, στὴν περιουλιότη τῶν λαϊκῶν τρα- γουδιῶν. Κάθε τόσο δίνονται λαϊκῆς γιορτῆς μὲ λαϊ- κούς ὀργανοπαίκτης, τραγουδιστῆς καὶ χορευτῆς.

Στὴν Κροατία, τρεῖς ὥρες μακρὰ ἀπ' τὸ Ζάγ- κρεμπ, τὴν πρωτεύουσα, χωμένε μέσα στὸ δά- σο, ὑπάρχει μιὰ μικρὴ πόλις μὲ 30.000 τοαίκοις ποῦ ὀνομάζεται Κάρλοβατς. Τὸ Κάρλοβατς λοιπὸν ἔχει ἕνα θεατράκι 600 θέσεων, μὲ τακτικὸ θέσο προζας καὶ ἕνα πολὺ καλὸ πιάνο συναυλίας. Κάθε φορὰ πὸ στὸ Βελιγράδι καὶ στίς ἄλλες πρωτεύουσες θὰ φθάσῃ κα- νένας μεγάλος καλλιτέχνης, οἱ προύχοντες τοῦ Κάρλο- βατς ποῦ ἔχουν ἀπὸ χρόνια συστήσει ἕνα «μορφωτικὸ σύλλογο», θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸ Κεντρικὸ Γραφεῖο Συ- ναυλιῶν νὰ τοὺς στείλῃ αὐτὸν τὸν καλλιτέχνη, ποῦ τὸν πληρώνουν μὲ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς «κασσι» ποῦ δίνει καὶ τὸ Βελιγράδι. Ὅχι μόνο αὐτὸς οἱ 600 θέσεις εἶναι κα- τελημμένες, ἀλλὰ ὑπάρχουν κι' ἄλλοι 100 τουλάχιστον ἀκρατῆς ὄρθιοι. Αὐτὸ εἶναι ἕνα γεγονός ποῦ τὸ «ἔζησα».

Τὸ θεατράκι τοῦ Κάρλοβατς ἔχει κτισθῆ πρὶν ἀπὸ 70 χρόνια γιὰ συναυλίαι κυρίως καὶ εἰδικὰ γιὰ νὰ δίνη τίς συναυλίαι τῆς ἱ Χωρωδία τῆς πόλεως—παμπάλαιο μουσικὸ ἴδρυμα...

Δὲν σχολιάζω τίποτα ἀπ' ὅσα γράφω. Σχόλια καὶ συμπεράσματα, παραβολές καὶ συγκρίσεις, ἀς κἀνὴ ὁ ἀναγνώστης μου.